

לאור הזיכרונות

שלמה ממון, רקדן, יוצר, במאי, כוריאוגרף, מנהל אומנותי של פסטיבל כרמיאל במשך 20 שנה

ישראלי המושפעת מהתנועות הקופצניות הקלילות והמלהיבות שהיו חלק בלתי נפרד מסגנון המחול העממי הישראלי.

ואכן בשנת 1976 נודע לי על מבחני כניסה שיונתן מקיים בסמינר הקיבוצים בת"א, לקראת סיבוב הופעות גדול באירופה, ושמופע הבכורה יתקיים באולם המופעים הכי מפורסם באירופה "אולימפיה" בפריז. ניגשתי למבחנים והתקבלתי. מכיוון שריקוד היה המקצוע שלי לפרנסתי, ביקשתי מיונתן למצוא לי עיסוק נוסף בלהקה כדי שאצליח לקבל איזו שהיא משכורת מהסיוור הגדול הזה. יונתן הסכים וציוות אותי כעוזר של **אנטוניקה** אחיו, בכל נושא התלבושות ואביזרי הבמה.

הייחודית של יונתן כיוצר

החזרות בארץ היו אינטנסיביות ולחוצות מאד ומאתגרות. שם גיליתי לתדהמתי, שהכוריאוגרף יוצר את הריקודים בזמן החזרות יחד אתנו הרקדנים, דבר ייחודי ליונתן ולעוד מעט כוריאוגרפים. רוב הכוריאוגרפים יוצרים את הכוריאוגרפיה מראש, ומגיעים לחזרות כשהריקוד כבר מוכן רובו ככולו.

היה מלהיב מאד לראות איך יונתן יוצר יש מאין תוך כדי חזרה. היכולת שלו ליצור בלי סוף וריאציות לכל קטע הייתה מרשימה מאד. הכישרון הייחודי של יונתן בא לידי ביטוי בתנועות המאוד "כרמוניסטיות"

בתחילת דרכי בריקודי עם כרוקד אהבתי מאד את ריקודיו של **יונתן כרמון**. התפעלתי והתרשמתי בכל ליבי מיכולותיי לבצעם בוריאציות שונות הלקוחות מסגנון מופעי הבמה. עם הזמן הכרתי מרקידים, מדריכים, יוצרים וכוריאוגרפים שרקדו ב"להקת כרמון". שמעתי מהם חוויות וסיפורים רבים על הסיורים וההופעות של הלהקה ברחבי העולם. כולם הדגישו את הכוריאוגרפיות הייחודיות, יוצאות הדופן, של "אשף הבמה" יונתן. כל אחד מהם סיפר עליו בהתלהבות אין קץ, עם ניצוצות בעיניים. כבר אז גמלה בליבי החלטה שבבוא הזמן אצטרף לאחת הלהקות של יונתן ואחווה גם אני, כרקדן בלהקה המפורסמת, את אותן החוויות עליהן סיפרו לי ואיחשף לעבודת הכוריאוגרפיה של אמן נערץ ובעל שיעור קומה כמו **יונתן כרמון**.

עם סיום שירותי הצבאי התקבלתי לתיאטרון מחול "ענבל". רקדתי בלהקה קרוב לשנתיים תחת שרביטה של הכוריאוגרפיה והמנהלת האומנותית **שרה לוי תנאי** כלת פרס ישראל.

אני מתקבל ללהקת כרמון

נהניתי מאד לרקוד את ריקודי להקת "ענבל", אבל כיוון שרקדתי ריקודי עם כמעט מידי ערב, רציתי להתנסות בלהקה שכל כולה סגנון עממי-

להקת כרמון באולימפיה 1977

יונתן הסכים וציוות אותי כעוזר של אנטוניקה אחיו, בכל נושא התלבשות ואביזרי הבמה.

להקת כרמון באולימפיה 1977

ביניהם: **יעקב שגיא, שייקה פייקוב, דובי זלצר, זיקו גרציאני** ועוד רבים וטובים.

באחד הריקודים ביקש מאיתנו לשיר תוך כדי ריקוד. זה היה שיר חדש שהולחן על ידי **דובי זלצר**, בשבילי לשיר תוך כדי ריקוד היה חידוש מרענן. אהבתי מאוד את הרעיון כי אהבתי מאוד לשיר והחיבור בין הריקוד לשירה עבורי היה מושלם.

באחת המחרוזות כתב **דובי זלצר** נעימת דבקה. בשנת 1978 כתב **חיים חפר** למנגינה זו את השיר "בלב אחד" והשיר בוצע על ידי **חדווה עמרני** בקדם אירוויזיון. השיר הגיע למקום הראשון בתיקו עם אבאניבי ששר **יזהר כהן**, אך מכיוון שהשיר של חדווה כבר בוצע קודם על הבמה באולימפיה, הוא הפסיד את מקומו לאבניבי.

מי שסיפר לוועדת השיפוט על כך, היה המפיק **שלמה צח** שהפיק את הסיוור שלנו באולימפיה. באותו מופע השתתפו מיטב האומנים מישראל ביניהם **יזהר כהן, אילנית, אילנה אביטל, האחים האחיות, ושלמה בר** (עם להקה שניגנה על כלים מיוחדים). המנצח

ויחד עם זאת הייתה לו ראייה מרחבית של הבמה על כל מרכיביה.

הסגנון התנועתי המיוחד שלו כבש את כולנו. הוא החדיר בנו גאווה יחידה היינו גאים לייצג את ישראל עם הריקודים שלו המושפעים מסיפורי התנ"ך, מהשורשים היהודיים, מריקודי העדות ומההתיישבות העובדת - הקיבוצים והמושבים.

אני זוכר את ההתלהבות של כולנו מהמקצועיות של יונתן, מהחשיבה על כל פרט לאורך כל החזרות עד להופעה על הבמה כשהוא הקפיד שכל ריקוד יהיה בעל אופי אחר וסגנון ייחודי.

כרקדנים זיהינו כבר אז שיונתן הוא אומן בנפשו וכל ריקוד שלו הפך ליצירה קלאסית שהקהל יכול ליהנות ממנה גם היום.

יונתן קשוב גם לקולות וצלילים

יונתן יצר ריקודים חדשים למנגינות חדשות שנכתבו במיוחד עבור הלהקה על ידי גדולי המלחינים שלנו

לגייס רוקדנים ללהקת כרמון לקראת מופעים באירופה. הצעתי ללוסי, אשתי לשעבר (שהייתה אז חברה שלי), להצטרף ללהקה. לוסי, שהייתה ועודנה רוקדנית מעולה, ובמשך השנים גם כוריאוגרפית מהמחוננות בארץ, ניגשה לבחינות וכמובן שהתקבלה.

כשהגעתי לצפות בבחינות של לוסי ללהקה, פגשתי את היוצר והמרקיד **שמוליק גוב ארי**, שכבר אז היה רקדן מוכר וידוע בהרקדות באזור הצפון. כשפגשתי את שמוליק הופתעתי לשמוע שלא עבר את המיונים ללהקה. דברתי על לבו לחזור איתי לאולם. הצעתי ליונתן לא לוותר על שמוליק, והוא הסכים וקיבלו ללהקה. אין ספק שהרווח היה לשני הכיוונים – יונתן נהנה מהביצועים של שמוליק כרקדן, ושמוליק למד ממנו את מה שהוא יודע היום על כוריאוגרפיה לבמה. אני מאמין שחלק מריקודי העם היפים של שמוליק הושפעו מהתקופה בה רקד בלהקה.

להקת ירושלים

בשנת 1980 הקים יונתן את להקת ירושלים. באחת השבתות הזמין אורחים חשובים לצפות בפרזנטציה של המופע. באותה שבת אחד הרקדנים חלה בדלקת קרום המוח. הרקדן אושפז בבי"ח ולא יכול היה להגיע. יונתן "הקפיץ" אותי למופע למלא את מקומו. אמרתי שאיני מכיר את הריקודים אבל יונתן לחץ עלי. סופו שרקדתי את כל המופע, מבלי להכיר אף ריקוד. פשוט העתקתי מהרקדנים.

כשהסתיימה ההופעה ניגש אלי **ד"ר דן רונן**, איש משכמו ומעלה אותו הערכת מאד, ואמר בפליאה

על התזמורת הגדולה היה **זיקו גרציאני** והמחליף שלו היה מוזיקאי צעיר, שעלה לארץ מרומניה, **ננסי ברנדס**. בזכות יונתן נוצרה היכרות קרובה ביני לבין ננסי. לימים הקלטתי איתו באולפני ההקלטות הכי גדולים בארץ מוזיקה ופלייבקים ללהקות מחול ותקליטים ייחודיים של מוזיקה לריקודי עם.

חלק מנגני התזמורת באולימפיה היו צרפתים וחלקם הגיעו אתנו מהארץ. אחד הגיטריסטים היה **קובי לוריא** שהיום מוכר כפזמונאי ומלחין שכתב והלחין ללהקות צבאיות ביניהם "יא ליל", "שיר הסלנג" ועוד. הוא שיתף פעולה עם אומנים רבים נוספים ביניהם **שיקה לוי** שאיתו הוא עובד עד היום. כך טווה יונתן חוטים בין אנשים, ובזכותו נוצרו קשרים בני קיימא.

יונתן בשנות ה-80

ממה פרות משמינות?

באחד המופעים ניגש אלינו יהודי צרפתי שהתלהב והתרגש מהמופע, ושאל אותי ואת קובי האם הוא יכול לעזור לנו במשהו? סיפרנו לו שאנחנו שוכרים חדרים במלון וזה יקר מאד, הוא הציע לנו להתארח באחת מהדירות שלו בפרזיז ושם גרנו כחודש שלם. באחד הימים ישבנו חבורה גדולה של רוקדנים ורקדניות באחת המסעדות בקרבת אולימפיה, יונתן עבר שם במקרה, ראה את כל העוגות שהזמנו לקינוח וגער בנו על כך. בפעם אחרת ראה שבנות הלהקה מילאו צלחות גדולות בחסה. יונתן נזף בהן ואמר: "ממה אתן חושבת שפרות משמינות? הן משמינות מחסה". זו הייתה דרכו לומר לנו לשמור על הפיגורה, בהומור ובתבונה.

חברות אמיצה

מאותו סיור התפתח בינינו קשר שנבנה עם השנים לחברות טובה והערכה הדדית. בשנת 1978 הגיע יונתן שוב לארץ

**אני מזהיר
אותך, אל
תגנוב
רעיונות
וריקודים
מיונתן כמו
שעושים כולם**

יונתן יחד עם מאיר שם טוב, שלמה ממון ושלומי מרדכי

עם יונתן ועפרה

אלה, אבל עם מיני תחבולות, טריקים ופרסומים, הצלחנו להפוך את זה לאירוע חשוב שמושך אליו קהל רב מאד.

אחרי שבשנים הראשונות ההרקדות בפסטיבל נוהלו על ידי יהודה עמנואל ואח"כ על ידי יואב אשריאל, ביקש ממני יונתן לנהל גם אותן בנוסף להפקות האחרות ואכן כך היה. כשהתמנית ליו"ר ארגון המרקידים הודעתי לו שאני מעביר את כל ניהול ההרקדות לארגון המרקידים. הוא לא התנגד, אבל התנאי שלו היה שהאחריות לכל התכנים וההרקדות תהיה שלי בלבד.

בחצוצרות וקול שופר

בפסטיבל הראשון יונתן בנה בערב הפתיחה תמונה גדולה של רקדנים עם שופרות. הוא ביקש ממני לארגן לו 60 רקדנים וכל כמה ימים ביקש עוד ועוד בנים, לבסוף הצלחתי לארגן לו, מהלהקות שלי בלבד, 100 בנים שרקדו על הבמה עם שופרות. רק יונתן מסוגל לגרום לנו, הכוריאוגרפים, להירתם לכל משימה ורעיון שעולה במוחו הקודח.

במהלך אחת ההופעות באמפיתיאטרון, כוסתה הבמה בטל והרקדנים החליקו (יונתן לא היה בסביבה). פניתי למנחה הערב ד"ר דן רונן, וביקשתי שיעלה על הבמה ויעסיק את הקהל. ותוך שהוא קורא בפני הקהל שיר עליתי עם רקדנים ומפיקים וניגבנו את הלינוליאום הרטוב.

זה לא ממש עזר. אחרי ריקוד או שניים הרקדנים החליקו שוב. פניתי לגרציאני שניצח על תזמורת צה"ל, וביקשתי ממנו להפעיל את הקהל בשירה בציבור, כך שאנסה שוב לפתור את הבעיה. גרציאני

שלא ידע שאני רקדן בלהקה הזאת, תוך שהוא משבח ומחמיא. סיפרתי לו שצורפתי ברגע האחרון כממלא מקום. את שאמר לי באותו רגע לא אשכח לעולם. כך אמר: "אני מזהיר אותך, אל תגנוב רעיונות וריקודים מיונתן כמו שעושים כולם". זה טלטל אותי. לימים הבנתי את כוונתו של דן. כפי שאנחנו נוכחים, הרבה מאד רקדנים וכוריאוגרפים שרקדו אצל כרמון לקחו ריקודים של יונתן וניכסו אותם לעצמם, במקום להיות מושפעים וליצור באמצעות השפעה זו ריקודים משל עצמם.

יונתן מייסד את פסטיבל כרמיאל

בשנת 1988 הטילו על יונתן את המשימה להקים את פסטיבל כרמיאל ולהיות מנהלו האומנותי הראשון. יונתן פגש אותי וביקש ממני להצטרף אליו לימינו.

לכבוד היה לי לשמש בתפקיד זה לצידו. זו הייתה תקופה שבה הדרכתי להקות בכל רחבי הארץ, ניהלתי אומנותית כמה וכמה פסטיבלים באשקלון ובערים נוספות, ואף הקמתי פסטיבל גדול באמפיתיאטרון בקיסריה.

כמובן שהסכמתי מיד, ואף הצעתי לו להשתמש בשירותי המשרד שלי שהיה ממוקם ברח' ברדיצ'בסקי 20 בת"א. ישבנו יחד במשרד הזה 7 שנים רצופות כשבכל השנים הייתי לצדו כמפיק של ערבי הפתיחה והנעילה בפסטיבל.

בפסטיבל הראשון ביקש ממני יונתן להפיק את מופעי ה"משולבות" באולם הספורט של המתנ"ס. זה לא היה קל להרגיל את הקהל להגיע למופעים

שלמה ממון עם יונתן

הסגנון
התנועתי
המיוחד שלו
כבש את כולנו.
הוא החדיר
בנו גאווה
יחידה היינו
גאים לייצג
את ישראל עם
הריקודים שלו
המושפעים
מסיפורי
התנ"ך

הוא נתן לי כוחות לעבור את המופע בהצלחה למרות שנכנסתי לזה ברגע האחרון.

לאור הזיכרונות

באחת השנים החליט יונתן לקיים מופע דואטים בפארק אלון, אחר חצות, בשעות הקטנות של הלילה. המופע נקרא "לאור הזיכרונות" על פי שירים של **שושנה דמארי** ובביצועה. כל כוריאוגרף בחר זוג רקדנים לביצוע הריקוד. החזרה הגנרלית התקיימה בפני יונתן, בביכורי העיתים, יחד עם שושנה דמארי. אני יצרתי כוריאוגרפיה לשיר "נגן עוגב" בביצוע רקדנים ותיקים שלי – **לילך ברדה ועמי שטרית**. יונתן לא כל כך אהב את כל הריקודים. כיוון שלא רצה לפגוע בכוריאוגרפים מסוימים, הוא הושיב את כולנו וביקש משלושה זוגות רקדנים לרקוד שוב את הריקוד שלהם. לאחר מכן אמר לכוריאוגרפים, בעדינות רבה, שהוא מבקש מהם לתקן את הכוריאוגרפיות ולהעמיק ולסגנן אותן באופי הייחודי לכל כוריאוגרף. זו הייתה דרכו של יונתן לשפר ולהעיר מבלי לפגוע. מופע זה זכור לי כאחד המוצלחים שהיו בפסטיבל.

האירוח בפריז

כשהייתי יוצא לפסטיבלים או למחנות ריקודים ברחבי אירופה, במיוחד אם זה היה בצרפת, תמיד קפצתי לביקור אצל יונתן ושוקי. היו פעמים שהתארחתי אצלם כמה ימים. בפעם הראשונה, בדירת הסטודיו הקטנה והחמודה בפריז, כשהתעוררתי לא מצאתי את המזוודה שלי. כששאלתי, לקח אותי יונתן למקלחת, שם מצאתי את המזוודה ממוקמת מתחת לברז.

הדירה הזו הייתה מאד קטנה אבל מלאה בהרבה חום ואהבה. והיה לי תענוג צרוף להתארח בדירה החמימה הזו בכל פעם מחדש. יונתן היה בשלן מצוין ולפעמים הכין עבורי במיוחד ארוחות כשרות טעימות מאד. הופתעתי ביותר כשהראה לי ציורים ופסלים שיצר. לא דמיינתי שהוא גם מצייר ומפסל כל כך יפה.

הצדעה ליונתן כרמון בפסטיבל כרמיאל ה-30

אני מודה לאלוקים על כך שזכיתי עם חברים טובים – **אהרון סולומון, אלי שדה, שלום כרמי, ליאת כץ פרחן, לילך וקסמן רנה, ועדי אלדר**, ראש

חשש מתגובתו של יונתן. הבטחתי לו שהאחריות כולה שלי. כשהתזמורת ניגנה והקהל שר עימה, גלגלנו את כל הלינוליאום לאחור, מה שהתברר יותר מאוחר כפתרון לבעיה. מאז לא פרשנו עוד לינוליאום על הבמה באמפי.

תוך כדי השירה בציבור הגיע יונתן וביקש מגרציאני לשיר עם הקהל עוד שני שירים. מאותו אירוע השירה בציבור עם התזמורת הפכה למסורת במופע.

קנאת סופרים תרבה חוכמה

באחת השנים החליט יונתן לקיים "תחרות ריקודי עם", אך היוצרים לא שיתפו פעולה. הוא פנה לכוריאוגרפים הפעילים בפסטיבל וביקש מהם ליצור ריקודי עם וכך גם לזה לקרות. גם אלי פנה, במהלך הפסטיבל, בבקשה ליצור ריקוד לתחרות. לא יכולתי להכין הקלטה מקצועית, אך לא הרמתי ידיים ויצרתי את ריקוד הזוגות "מה אומרות עיניך", שנוגן באקורדיון בלבד וזכה בתחרות במקום הראשון.

לצד תחרות ריקודי העם, הגה יונתן רעיון לקיים "תחרות כוריאוגרפיה לבמה", במטרה להוות תמריץ ליצירה, וכן למשוך קהל לבוא לצפות בתחרות (נושאת פרסים), להעלות את קרנו של המחול הישראלי לבמה.

תחרות זו שיזם יונתן הפכה, במרוצת השנים, למופע מאד יוקרתי בפסטיבל בו משתתפים כוריאוגרפים מצטיינים ולהקות מחול מהטובות ביותר בארץ. מופע הסוחרף אליו קהל רב.

מזרח ומערב

באחת השנים הוחלט להאריך את הפסטיבל ל-4 ימים. אחד הערבים המרכזיים באמפיתאטרון נקרא "מזרח ומערב". לערב הזה יצרו כוריאוגרפים ריקודים מיוחדים משני קצוות הקשת. אני יצרתי למופע הזה את הריקוד "תחיית המתים". זה היה ריקוד חסידי המבוסס על ריקוד שהחסידיים רוקדים בחתונות החסידיות. ריקוד זה נרקד ע"י רקדנים מכל הלהקות שלי, והסולנים היו הכוריאוגרפים **דדו קראוס ועמוס קב**.

החזרות התנהלו בהצלחה, אך ברגע האחרון דדו נפצע ונאלצתי להחליף אותו בתפקיד. התרגשתי מאד כי לא ממש זכרתי את התפקיד והייתי צריך לאלתר את הריקוד. אני זוכר את יונתן עוזר לי מאחרי הקלעים, מעודד ומחזק אותי לפני העלייה לבמה.

**ברגע האחרון
דדו נפצע
ונאלצתי
להחליף אותו
בתפקיד.
התרגשתי מאד
כי לא ממש
זכרתי את
התפקיד והייתי
צריך לאלתר
את הריקוד.**

יונתן - פרס אקום

הטביע את חותם מורשתו הריקודית והייחודית בכל אחד ואחד מהרקדנים והרקדניות בארץ ובעולם.

אני עדיין לא מצליח להפנים את הפרידה ממנו.

בכל פעם שאני חושב ריקוד, מיד עולה לנגד עיני דמותו של יונתן. קשה לי המחשבה שאני לא יכול להתקשר אליו, להתייעץ, לדבר, להיפגש כמו פעם.

יונתן היה ראוי מכולם לקבל את פרס ישראל על תרומתו העצומה רבת השנים למחול הישראלי לבמה. אין ראוי ממנו להוקרה על פועלו הרב. אנחנו, היוצרים והכוריאוגרפים, נמשיך את דרכו ונפיץ את מורשתו הגדולה בכל מקום בארץ ובעולם.

עיריית כרמיאל לשעבר, להקדיש ליונתן את מופע הפתיחה בפסטיבל ה-30 של כרמיאל. בערב זה שחזרו הלהקות ריקודים של יונתן, אומנים שליוו אותו לאורך השנים שרו לכבודו והקהל הריע בהערכה וכבוד. המופע התקיים, כמובן, על אותה במה אותה הגה יונתן לפני הפסטיבל הראשון.

במופע בא לידי ביטוי הסגנון שיונתן האמין והתווה מהפסטיבל הראשון, על פיו כל סגנונות המחול משתלבים זה בזה, דרים בכפיפה אחת, משתלבים יחד ומושפעים זה מזה באופן שלם.

מורה רוחני החקוק גם בגופי

יונתן חינך דורות של רקדנים ורקדניות. אני מרגיש שיונתן היה המורה הרוחני שלי. למדתי ממנו רבות על מחול ישראלי לבמה. כל מה שאני יודע על פסטיבלים, בימוי וניהול במה במקצועיות ובמחשבה מעמיקה - זה הכל בזכותו. יונתן צבר עם השנים ידע עצום וכיוון שזכיתי להיות לציידו לאורך זמן, למדתי ממנו כל יום מחדש באהבה ובשקיקה רבה.

באחת החזרות הראשונות שלי בלהקת כרמון, בהיותי רקדן צעיר, רקדנו את "ריקוד הדייגים" שהיה משופע בקפיצות וגלגולים. נחבלתי בסנטר ונזקקתי לטיפול רפואי - תפירה ואיחוי שהותירו סימן הקיים בי עד היום. סימן זה מחיה בזיכרוני את הימים ההם בלהקה ואת יונתן בראשה.

יונתן כבר חסר לכל אחד ואחד מאתנו. לי הוא חסר כחבר וכדמות אב. לא אשכח את היום בו הודיעו לי על מות אבי שניות אחדות לפני תחילת מופע הנעילה בכרמיאל. יונתן חיבק אותי ארוכות ועודד אותי. נשארתי יחד איתו לנהל את הבמה עד סוף המופע ורק בסיומו נסעתי להתאבל עם המשפחה בטבריה.

אדם דגול בעל אישיות צנועה וענוה

כל הגדולה והתהילה להן זכה יונתן בעודו בחיים לא גרמה לו לרגע להתנשא. הוא נשאר עניו וצנוע וכל כולו נתינה ואהבה. זוהי אבידה ענקית של אגדה, מגדולי ומובילי הדרך של המחול הישראלי. יונתן

יונתן כרמון:

"ממה אתן חושבת שפרות משמינות? הן משמינות מחסה."

זו הייתה דרכו לומר לנו לשמור על הפיגורה, בהומור ובתבונה